Шочмо эл, порылык да чын верч!

Будь★готов

Ямде лий

41-ше (3792) №,
2026 ий **16 октябрь,**
кугарня

0+

1933 ий 1 февраль годсек лектеш

Ешын талешкыже – ача

Ача – еш перкем пойдарыше, ласкалыкым аралыше, лишыл еҥже-влак верч эр-кас тыршыше айдеме. Тудо шке икшывыжлан – талешке. Йошкар-Ола воктенысе Шоя-Кузнецово ялыште илыше кум патыр эрге да чинче падыраш гай ик мотор ӱдыр ачаштым, Ярослав Яковлевичым, лач тыгайлан шотлат да моткоч пагалат. Снимкыште Ксенофонтовмыт ешым ужыда.

4

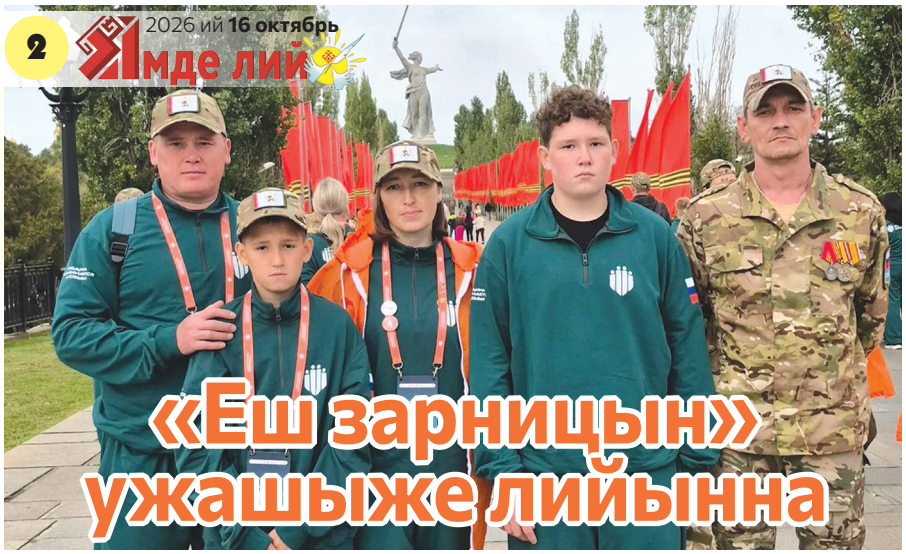
Фотом еш архив гыч налме.

16 октябрь – «Ямде лий» газетлан шулдырак ак, 504 теҥгеат 16 ыр, дене подпискым ыштыме пытартыш кече. Индекс – П4696.

Подпискым ыштыше-влак кок-лаште лотерей модышым эртарена. Квитанцийым редак-цийышке колтыман.

Редакций гоч подпискым ышташ йӧн уло. Ак – 200 теҥге. 8(8362) 45-22-82 телефон номер дене редакцийыш йыҥгыртыман.

Реклама.

«Еш зарницын» ужашыже лийынна

Сентябрь мучаште Волгоград кундемысе «Авангард» оборонно-спортивный лагерьыште «Семейная зарница» военно-патриотический всероссийский модмашын финалже эртаралтын. Марий Элын чапшым аралаш мыланна, Медведевмыт ешлан **(снимкыште)**, пиал шыргыжалын. Пеленна наставникна – СВО-н ветеранже Виталий Вячеславович Кутюков – лийын.

Таҥасымаш квест-модмаш гыч тӱҥалын. Ме «Стрелок», «Сапёр», «Пилот БПЛА», «Разведчик», «Связист», «Медик», «Турист», «Гранатомётчик» да моло точкылам эртенна. Тылеч вара «Семейное древо» конкурс лийын. Тушто тукымнан историйже дене палдаренна. Ме кугезе кочана Иван Макарович Медведев да кочана Виктор Иванович Медведев нерген каласкаленна. Тыгак пелашем, Афган сарын участникше, дене кугешнен палдаренна.

Тылеч посна мастер-класслашке ушненна, экскурсийыш коштынна.

Сарзе техникын кугу макетшым ямдылыме ушеш эн келге кышам коден. Полигонышто военно-тактический модмашат шуко вий-куатым, патырлыкым йодын. Икымше полышым пуэнна, «миным» кычалынна да моло задачым шуктенна. Тидлан жетоным пуэныт. Тудым дронлан ваштальтенна.

Мӧҥгӧ куан, пиал кумыл дене темше пӧртылынна. Ешна эшеат пеҥгыде лийын, а мыняр йолташым муынна! Ынде мемнанат «Зарницысе» ешна уло.

Екатерина МЕДВЕДЕВА.
Шернур, Мустай.
Фотом еш архив гыч налме.

«Поро мут аршаш»

Кокымшо классыште тунемше орлята-влак **(снимкыште)** «Поро мут аршаш» всероссийский акцийыш ушненыт. Директорын воспитаний паша шотышто советникше, класс вуйлатыше да кугурак класслаште тунемше-шамыч дене пырля усталык мастерскойым ыштеныт. Нуно чевер чиян картон гыч шыже лышташлам пӱчкеденыт. Кажнышкыже туныктышыштлан чон гыч лекше шокшо тыланымашым возеныт. Изи лышташла гыч кугу гирлянде лектын. Тудо школ кумдыкым сӧрастарен. Ӱдыр-рвезе-влак шке кид дене ыштыме пашашт гоч туныктышышт-шамычлан таум ойленыт. Поро мут – эн проста да эн шергакан пӧлек.

Полина АЛЕКСЕЕВА.
Морко, Коркатово.
Фотом лицейын архивше гыч налме.

РОССИЙЫСЕ УВЕР

«Лицо земли, лицо народа» всероссийский акцийыш ушнаш манын, кундемын пӱртӱс поянлыкшым фото але сӱрет гоч ончыктыман. Постым возыман да, #ЮннатыПервых, #ЛицоЗемлиЛицоНарода хештеглам кучылтын, «ВКонтакте» воткылысе лаштыкыш верандыман.

Класс дене У ийым Великий Устюгышто вашлийнеда? Тугеже пайремын юзо вийже нерген видеом войзыза да «Классный билет. Великий Устюг» всероссийский конкурсышко ушныза.

«Здоровым быть здорово» – 1-4-ше класслаште тунемше ӱдыр-рвезе-влаклан сӱрет конкурс. Таза илыш-йӱла, пайдале кочкыш дене кылдалтше пашам 28 октябрь марте ямдылыман. Тӱрыс увер – fondendomir.ru сайтыште.

МАРИЙ ЭЛЫСЕ УВЕР

Йоча да самырык театр коллектив-влак шке моштымыштым «Театральное Приволжье» фестивальыште ончыктен кертыт. Йодмашым театральноеприволжье.рф сайтышке 18 ноябрь марте колтыман.

«Калык вургем пайрем унала ӱжеш» фестиваль-конкурсышто тӱрлӧ калыкын вургем ойыртемже дене палдарат. Тудо 24-25 октябрьыште Йошкар-Олаште эртаралтеш.

«Мыйын еш архивем» республикысе конкурсыш ушныза. Районысо йыжыҥже 4 ноябрь марте шуйна. Ойыртемалтше-влакым 14 ноябрьыште республикысе конкурсышто аклаш тӱҥалыт. Лекше йодышым «Эр вий» ушемын «ВКонтакте» воткылысе тӱшкаштыже рашемдыза.

Пеҥгыде энертыш

Тунемше-влакын школ илышышт могай шӱлышан? Коридорышто да класслаште могай кумыл озалана? Волжский округ Сотнур кыдалаш школышто лийме годым нине йодыш-шамычлан вашмутым «Движение Первых» толкыныш ушнышо ӱдыр-рвезе-влак вигак пуэныт. Нунын кокла гыч иктыже – школысо пӧлкан председательже Валерия Осипова **(снимкыште)**. Тудо индешымше классыште тунемеш, председательын пашажым кокымшо ий ышта. Йолташыже-влакын ӱшаныштым шижше, нунылан пеҥгыде энертыш лияш тыршыше ӱдыр эреак шуаралтеш.

– «Движение Первых» толкыныш ушнаш школнан выпускникше Дарина Оразаева кумыланден. Тунеммыж годым ты толкынын председательже лийын. Чолга улмыжлан кӧра Москваште ВДНХ-ште эртаралтше «Россия» ончер-форумыш миен. Тудын кӱкшӧ паша лектышыже мыйымат ончыко ӱжын. Кеҥежым «Радужный» лагерьыште эртаралтше «Импульс» сменышке тунемаш миенам. Республикнан тӱрлӧ школжо гыч погынышо ӱдыр-рвезе-влак дене палыме лийынам. Сменым иктешлымеке, мыйым активист-шамычын регионысо каҥашышкыже пуртеныт, – ойла Валерия.

Сотнур школышто 120 йоча тунемеш. Икте-весе дене келшен,

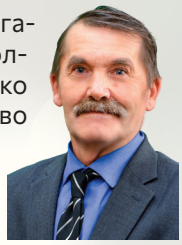

ваш-ваш полшен илат. Кугурак классла гыч ӱдыр-рвезе-шамыч шольо-шӱжарыштлан тӱрлӧ мероприятийым эртарат. Директорын воспитаний паша шотышто советникше З.В.Александрова да «Движение Первых» толкынын чолга еҥже-влак кажне тылзылан паша планым ямдылат, тудын почеш школ илышым сылнештарат.

– Школышто гражданско-патриотический воспитанийлан кугу тӱткышым ойырена. Мыланем мероприятийым эртарыме сценарийым возаш, видеом келыштараш келша. Председатель чылалан пример лийшаш, мый тидым умылем. Сандене тӱрлӧ конкурсышко, спорт таҥасымашышке ушнем, – палдара Валерия.

Катя СЕРГЕЕВА.
Фотом еш архив гыч налме.

Саламлена!

«Ямде лий» газетын поро йолташыже, Морко район Коркатово лицейыште кугыжаныш марий йылмым туныктышо

Вячеслав Емельянович СМИРНОВЫМ

70 ияш лӱмгечыж дене шокшын саламлена.

Пеҥгыде тазалыкым, шӱмчон ласкалыкым, кужу ӱмырым тыланена. Самырык тукымым марий йылме деке шӱмангдыме пашада лектышан лийже, кумылдам нӧлтыжӧ. Юнкор-влак дене ыштыме сомылда сеҥымашлан поян лийже. Йоча газетым тӱрлӧ сынан материал дене пойдараш полшымыланда таум ойлена да ончыкыжымат пеҥгыде вашкыллан ӱшанена.

«Ямде лий» газет редакцийын коллективше.

Кугу куан

Шукерте огыл Керебеляк школышко унала мийышым. Тудо серызе Йыван Осминын лӱмжым нумалеш. Марий йылме да литератур кабинетыште поэт нерген шуко материал аралалтеш. Эн ончыч костюмжым, чемоданжым, шляпажым, печатлыме машинкыжым ончышым. Тыгак поэтын шуко документше, грамотшо, книгаже аралалтыт. Тудын нерген шарнымаш-влакымат чумырымо. Эн тӱҥ поянлыклан Йыван Осминын шке кидше дене возымо записной книгажым шотлем. Тыгай лӱмлӧ еҥ нерген пален налаш – кугу куан.

Вика ИВАНОВА.
Морко, Коркатово.

Шӧртньӧ кидан

Ачам Александр Вениаминович **(снимкыште)** Волжский округысо Тошнер ялеш шочын-кушкын. Верысе школышто, вара Пӧтъялыште тунемын. Кызыт тудлан – 35 ий. Зеленодольск олаште чоҥышылан пашам ышта, 6 шагат эрденак мӧҥгӧ гыч лектын кая. Ачам шӧртньӧ кидан: могай пашам тӱҥалеш, чыла чаткан ыштен мошта. Кеч-кӧлан полшаш ямде, сандене тудым калык пагала. Мый ачамым чот йӧратем. Тек кужу ӱмыран да таза лиеш.

Полина МАЙКОВА.
Волжский, Пӧтъял школ пеленысе Йоча усталык пӧрт.
Фотом еш архив гыч налме.

Виян да ушан

Мыйын ачам – пеш поро айдеме. Тудын лӱмжӧ – Андрей. Ачам виян да ушан. Туддене пырля колым кучаш коштына, вольык сомылым ыштена. Ачан кечыж дене шокшын саламлем.

Амелия КОШПАЕВА.
Шернур, Кукнур.

Ешын талешкыже – ача

18 октябрь – Ачан кечыже.

Ача – икшывыже-влак дене пырля.

Тӱҥалтышыже – 1-ше лаштыкыште.

Пырля лияш – пиал

Елена ден Ярослав Ксенофонтовмыт ныл икшывым йӧратен куштат. Сергей эргышт куштылго атлетике дене кылым куча. Кызыт Марий радиомеханический техникумышто тунемеш. Назар конструкторым погаш кумылан. Богдан самбошто шуаралтеш. Рвезе-влак Йошкар-Оласе В.С.Архипов лӱмеш Семёновка школышто шинчымашым погат. Ева шӱжарышт пеш чулым, чолга койыш-шоктышан. Ӱдыр Семёновка селасе 21-ше номеран «Рябинушка» йочасадыш коштеш. Елена Викторовна – сурт озавате. Сӱретлаш, кочкаш шолташ йӧрата. Йодмо почеш тортым кӱэштеш. Ярослав Яковлевич – тале чоҥышо, кидмастар. Шукерте огыл еш шке чоҥымо пӧртыш илаш куснен.

– Икшывына-влак койын кушкыт, илен-толын, шке ешан лийыт. Тораш чоҥештен каят гынат, палышт: шочмо сурт омса нунылан эре почмо, – ойла суртоза.

Самырык ешыште куанымат, ойгымат ваш пайлат. Кажне кастене иквереш погынат да эртен кайыше кечышт дене палдарат: кӧн могай сеҥымаш лийын, корныштышт нелылык лектын мо? Тӱрлӧ ӱстембалмодыш дене чӱчкыдын модыт.

Ксенофонтовмыт пайремлан марий тувырым чият. Нуным эртарыме йӱлам шкешт шуктат да тудын дене икшывышт-влакымат палдарат. Коҥга мелнам, палышым кочкаш йӧратат. Кажне канышлан Морко районысо Ямбатыр ялыш кудалышташ тыршат. Тушто Ярослав Яковлевичын ача-аваже илат.

– Ачам Яков Арсентьевич самырыкше годым колхозышто шофёрлан ыштен, кызыт – пожарный. Тудо мыйым пашалан шӱманҕден, чын лияш туныктен. Шке икшывем-влакым туныктымаште тудын деч примерым налам, – каласыш Ярослав Яковлевич.

Икте-весылан полшат

Ача йоча-влаклан урокым, пелашыжлан мӧҥгысӧ сомылкам ышташ полша. Тудым ончен, кум эргат пашалан пижеш. Аваштлан да изи шӱжарыштлан ӱшанле энгертыш улыт.

– Пелашем иктаж йоҥгылышлан икшывына-влакым шылтала гын, мый коклашкышт ом пуро. Ачан мутшо – тӱҥ. Йоча кугыеҥым ончен тунемеш, ме тидым раш умылена, садлан пример лияш тыршена, шкенам шыман кучена. Пиалан, таза лийышт, икте-весылан энгертен, ваш пагалем кушкышт манын шонена, – чоным почо Елена Викторовна.

Вучымо кече

Ачан кечыжым элыштына шукерте огыл пайремлаш тӱҥалыныт. Ксенофонтовмытат ты пайремым ушо кумылын вучат. Икшыве-влак ачаштлан пӧлекым ямдылат, суртоза ӱстелым пога.

– Ачана мемнам арала да тунакта, ой-каҥаш дене эре полша. Тудо мунло да патыр. Пайремет дене, ачай! – манын икшыве-влак.

Оля МАЙКОВА.
Фотом еш архив гыч налме.

Кугешнена!

Ачам Александр Михайлович Шернур район Аҥанур ялеш шочын-кушкын. Верысе школышто, вара Кукнурышто тунемын. Кызыт Йошкар-Олаште пӧрт-влакым чоҥа. Яра жапыште кол кучаш, поҥгым погаш йӧрата. Мый ачам дене кугешнем.

Матвей ПИВАРШЕВ.

Мыйын ачам Дмитрий Александрович моткоч пашаче. Тудо чоҥышылан пашам ышта, машина дене кудалыштеш, шкеак ачала. Эше ачам – колызо да сонарзе. Ачамым йӧратем.

Костя ТАНЫГИН.
Шернур, Кукнур.

Йӧратем да пагалем

Ачамын лӱмжӧ – Валерий Петрович. Тудлан – 47 ий. Ачам Чодыраял-Корамасыште шочын. Тиде ялысе школышто шинчымашым налмеке, шофёрлан тунем лектын. Вара Шочмо эл ончылно порысшым шуктен. Кызылыште погранвойскаште служитлен. Ынде 29 ий «Москва» озанлыкыште йӧратыме сомылжым шукта: «ГАЗ-53» машина дене кудалыштеш **(снимкыште)**. Мый ачамым чот йӧратем да пагалем. Ачан кечыж дене саламлем.

Юлия ГУРЬЯНОВА.
Волжский, Пӧтъял школ пеленысе Йоча усталык пӧрт.
Фотом еш архив гыч налме.

2026 РОССИЙ КАЛЫК-ВЛАКЫН ИКОЯН УЛМО ИДАЛЫК

Пайрем йӱлам жаплена

Мыйын эн йӧратыме пайремем – Новруз. Тудо телын эртымыжым, шошо пагытын лишеммыжым пеҥгыдемда. Пайремлыме деч ончыч ме пӧртым эрыктена, шере сийым ямдылена, муным чиялтена. Ӱстембаке сэмэним шындена. Сэмэни – изи кӱмыжеш шытыктарыме шыдаҥ. Тудо пеш мотор, шошым ушештара.

Пайрем кечын ме ӱстелтӧр йыр погынена. Икте-весе дене мутланена, пахлава, шекербура дене чайым йӱына, родо-тукым деке унала коштына. Новруз годым эше ик оҥай йӱла уло: калык тулото гоч тӧршталеш. Тӧршталмеке, айдеме чыла осалым шеҥгелан кода, шошым сай шонымаш дене вашлиеш.

Ме эше Рамадан тылзым моткоч жаплена. Тыгодым икте-весылан полшыман, вурседылман огыл. Ты кечылаште кугыеҥ-влак пӱтым кучат: кас лиймешке, нуно нимом огыт коч, огыт йӱ. Кас кочкышым «ифтар» манып. Тушко уло еш погына. Ме пырля кочкына, мутланена. Тиде мыйын ик эн йӧратыме тат. Рамаданым мучашлымеке, Ураза-байрамым пайремлена.

Ешыште уна-влакым вашлияш йӧратат. Чай да иктаж шере сий деч посна ме иктымат огына колто. Азербайджан йӱла – мыланем еш, пайрем ӱстел да икте-весе дене эртарыме жап. Адакшым калык вургем моткоч келша **(снимкыште)**.

Лале АЛИЕВА.
Йошкар-Ола, 3-шо номеран школ.
Фотом еш архив гыч налме.

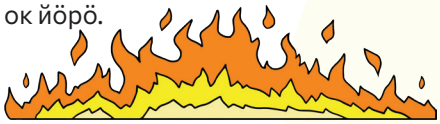

Лаштыкым **Катя СЕРГЕЕВА** ямдылен.

«Тул эл»

Тӱнямбалне 50 миллион наре азербайджан ила. 2021 ийысе калык перепись почеш, Марий Элыште 5041 еҥ азербайджан улмыжым палемден.

Нунын шочмо кундемышт – Азербайджан. Ты элым эше «тул эл» манып. Тусо калык ожнысек тулым пагала, тудлан пӧлеклалтше йӱлам шукта. Тиде кончышын шанче умылтарымашыже уло. Азербайджанын рӱдолаже, Баку, воктене пӱртӱс газ лектеш. Тиде газ йӱдшӧ-кечыже эркын йӱла, мардежат, йӱрат тудым ок чаре. Эн палыме верже – Янардаг курык. Тушто тул тӱжем ий дене йӱла, нигунам ок йӧрӧ.

Тӱвыра поянлык

Азербайджан ковёр – ЮНЕСКО-н материальный огыл тӱвыра поянлыкше. Тудын сӧрал сӱретыштыже калыкын эртыкшым, шӱм-чон поянлыкшым ужаш лиеш. Азербайджан ковёрым марий тӱр семынак лудаш лиеш. Тудо тӱрлӧ сынан гёль(тӱр) гыч шога. Кажныжын – шке сынже, умылымашыже:

- оҥго – кече, илыш;
- квадрат – шочмо мланде;
- треугольник – курык, вий да кӱкшыт;
- ромб – ӱдырамаш.

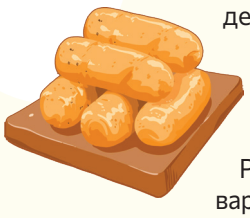
Тыгак аралтыш тамгашамыч улыт. Эн палыме – бута. Тудо тул йылмыла але кадыргыше лышташла коеш. Бута – поянлыкын, осал вий деч аралтышын символжо.

• Изи озавате •

Бамия

Кӱлыт: *2 стакан ложаш, 2 стакан шокшо вӱд, пел стакан сакырложаш, 2 кугу совла мӱй, 1 муно, содо, нӧшмӱй, шинчал.*

Ложашыш содо ден шинчалым пыштыза. Вӱдым да муным ешарен, руашым лугыза. Руаш гыч изиварня кугытан пӱчкыш-шамычым пыштыза, нӧшмӱеш жаритлыза. Сакырым мӱй дене пырля шокшо вӱдеш шулыктарыза. Лекше сиропым жаритлыме пӱчкышлаш оптал-за, 20 минутлан кодыза.

• Айста модына •

Десмалалды (солыкым налмаш) – Новруз годым модмо модыш.

Йоча-влак йыр шинчыт. Вӱдышӧ, куржшыжла, иктаж-кӧн тупшо шеҥгеке солыкым йышт пыштен кода. Тиддеч вара йодеш: «Кӧ дене солык?» Йоча шеҥгелныже солык улмо нерген ок пале гын, тудым оҥго покшеке шӱкалыт. Модшо весе ӱмбак тайналтын шукта гын, аралалтеш, верешыже кодеш. Кӧ ик ганат оҥго покшеке ок лек, тудо сеҥыше лиеш.

• Калыкмут •

- Уна – пӧртын сӧрастарышыже.
- Кушто чай уло, тушто мутланымашат вияҥеш.
- Шинчымаш поянлык деч шергырак.
- Мут дене гына пушеҥгым от ру.

Кок пултыш

Ойлымаш

Валюк кован изигапкажым шаҥгысек комдык почын шындыме. Шкеже сурт коклосе сомылым шукта. Коклан-коклан уремыш лектын шогалешат, асфальт корныш онча. Ӱдырамаш шочмо ӱдыржым да уныкажым таче изин-кугун вуча. Нуныжо корно мӱндырлан верч чӱчкыдын толын огыт кошт. Ачаава идалыклан ик гана – кеҥеж мучкылан – Мира ӱдырыштым ялыш кондашак тыршат. Ты гана ача деч посна толаш лектыныт.

Миралан Валюк коваж дене изинекак келша. Ялыште ола гай огыл – путырак йоҥгыдо. Йолташыжат тыште ятырак. Ӱдыр нунын дене пырля яндар южышто кум тылзе чоло юарла. Коважын пеленат шӱраҥыштеш. Кугурак лиймыж семын тӱрлӧ сомылкам ышташ полша.

Еш улмо годым Валюк ковалан путырак весела.

Теве пӧрт ончылан машина чарнен шогале. Тушечын эн ондак Мира чулымын тӧршталтен волышат, «Ковай!» куанен кычкырале.

Йӱк-йӱаным колын, ӱдырамаш уремыш куржын лекте.

– Кӧ толеш! Ай-яй-яй! Кӧ толеш! – кидшым шаралтен вычымата ӱдырамаш.

– Вученат, ковай? – шыргыжеш ӱдыр.

– Пеш вученам, пеш вученам, – уныкажым ӧндал-вӱчка. – Туге чот вученам, эсогыл таче эр кочкыш годым кок кинде пултышымат ыштышым.

«Могай-тугай кок пултыш?» маншыла, Мира коважын шинчашкыже тӱткын ончале.

– Тыгай калык пале уло, уныкам. Кочмо годым кок пултышым ыштет гын, уна толеш, маныт, – Миран вуйжым ниялтен, рашлыкым пурта кова.

Ӱдыр семынже ик тат шыпак шонкален шогылто. Вара, ик йол гыч вес йолыш юргылдым-юргылдым тӧрштыл, шаршудым лаптыртылын, комдык почмо изигапка велке чымыктыш.

– Весела йоча пагыт, – уныкажын почеш шыргыжале Валюк кова. – Идалык жапыште ятырлан веле кушкын каен.

– Туге, авай. Икымше классышкат каяш йӧршӧ лийын, – пелешта Миран аваже. – Кажне кечын ачажым вуча, кидшым кучен тунемаш ошкылнеже. Шонымыжо шукталтеш гын, куанжат тичмаш лиеш ыле да, – кугун шӱлалта ӱдырамаш.

Аваж ден ӱдыржын мутланымыштым ял уремыш ушкал кӱтӱн пурымыжо лугыч ыштыш.

– Дочка! Дочка! – Барсик пырысым кидеш кучен, кудывече гыч Мира коважын шем-ола ушкалжым вашлияш лекте.

– Таче Дочка шуко шӧрым конда, – ушкалын тупшым кова ниялтышат, ведрам нале. Шукат ыш лий, кудывече мучко шӧр пуш ташлыш.

Валюк кова шоҥешталтше шӧран кружкам Миралан шуялтыш, йол воктеныже шӱраҥыштше Барсикын кӱмыжышкыжӧ темалтыш. Мира коважын шке пыштыме тутло шем кинде шултыш дене шӧрым тамлыш.

Икмыняр жап гыч ӱстембалне яра кружка пелен кок изи кинде пултыш киен кодо. Тыге эрлашыжымат, кумшешымат – кажне кечын Мира кок пултышым лӱмынак ыштыле. Туге гынат икшывым икымше классыш вӱден наҥгаяш ача толаш ыш сӧрӧ. «Пеш мийынем да, ом керт-ла, ӱдырем», – телефон дене мутланымышт годым кӱчыкын мане пӧръеҥ.

Миран кумылжо волыш, шинчавӱдат шӱргыжым нӧртыш.

– Ӱдырем, илышыште чылаж годым мемнан шонымо семын огеш лий, – аваже Мирам лыпландарыш. – Кольыч вет, ачатат тыйым школыш ужаташ моткоч чот толнеже, но огеш керт. Шкат палет, тудо кызыт кӱлешан сомылым шукта: мемнам да элнам осал тушман деч арала.

– А кок пултыш? – коважын шинчашкыже ончале уныка.

– Кок пултыш шижде-годде лийшаш. Лӱмынак ыштыме чынеш ок тол, – титаканла вашештыш кова.

Кеҥеж пагыт чылтак полмезе икшывыла юарлен эртен кайыш.

– Йомакысыла, кужу вурдан шаньыкым налын, кечыжым молан чараклен шогалташ ок лий гын? – уныкажмытын кайышаш кече лишан шинчалукшым ӱштыльӧ Валюк кова. – Адакат вучен илаш тӱҥалам, – ыштале.

– Вес черет, товатат, ачай дене пырля толына, – ӱшанлын вашештыш уныка.

Ик ийлан ситыше вий-куатым капкылыш погем ситарен, ава ден ӱдыржӧ уэш мӱндыр олашке пӧртыльыч.

Икымше сентябрь Миран ушешыже эрелан кодеш. Икымше урокышто туныктышо патырлык нерген ойлыш, лӱддымын кредалше Талешке-влакым чапландарыш. «Тыгай волгыдо шыже кечын парт коклаште ласкан тунем шинчаш – кугу пиал. Тидыже элым аралыше-влакын суапле пашашт», – ушештарыш тудо. Урокышто Миран ачаж дене кугешнымаш кумылжо утыр ылыже.

А кок пултышым иктаж гана вучыдымын ыштымыжлан Мира садак ӱшана. Тудат мӱндыр Валюк коваже семынак ачажын пӧртылмыжым изин-кугун вуча. Адакшым икшывын ачажлан шинчаваш ончен ойлышаш мутшо ятырак погынен.

Светлана АЛЕКСЕЕВА.

Сӱретым нейросеть полшымо дене сӱретлыме.

Чапле мурпӧлек

Классыштына гармоньым шокташ кумылаҥше йолташна ушо. Тиде Константин Таныгин. Тудо тӱрлӧ марий семым шоктен мошта. Йолташем-влак дене марий такмак-шамычым тунемынна, Костя семым келыштарен. Тыге йӧратыме туныктышына-влакым чапле мурпӧлек дене куандаренна **(снимкыште)**.

Мыланна гармонь почеш мураллаш пеш келша!

Амелия КОШПАЕВА.
Шернур, Кукнур.
Фотом школ архив гыч налме.

Шыже озалана

Кундемыште шыже озалана. Тудын шӧртньӧ тӱсшак мом шога! Кава яндар, волгыдо гынат, кече чот ок ырыкте, игече юалге. Пушеҥге-шамыч ужар вургемыштым кудашыныт. Йоча-влак вашла лышташым кышкен модыт. Янлык-шамыч, кылмаш огыл манын, пунышым нугыдемдат. Кайык-влакат шокшо элыш каен пытат. Мемнан дене киса, ӧрш, пӧрткайык, чаҥа, олагорак веле кодыт.

Шыже мыланем келша. Такшым кажне пагыт чонлан лишыл.

Костя ДАНИЛОВ.
Паранька, Матародо.

Кӱкшӧ ак

Кажне ийын кудымшо октябрьыште «Чавайн лудмаш» конкурс Морко кундемыште эртаралтеш. Тушко шуко еҥ погына. Теният тыгак лийын. Йоча-влак поэтын почеламутлажым, прозыж гыч ужашлам сылнын лудыныт. Лӱмлӧ поэтын илышыж нергенат пален налынна.

Мемнан лицейыште тунемше йоча-влак сайын лудмышт дене ойыртемалтыныт. Чыланат Чап грамот дене палемдалтыныт. А мыланем Гавриил Яковлев лӱмеш премийым кучыктеныт. Тыге аклымаш шочмо йылмым йӧраташ кумылаҥда.

Вика ИВАНОВА.
Морко, Коркатово.

Историйым шергалына

1813 ий 18 октябрьыште Лейпциг воктене тӱрлӧ калыкын тале кредалмаштыже руш армий да тудын союзникше-влак Наполеонын войскажым сеҥеныт.

***

1827 ий 20 октябрьыште руш флот да тудын союзникше-шамыч Наваринский бухто воктене теҥыз кредалмаште турко флотым кырен шалатеныт.

Ӱшанле йолташем

Кажне еҥын йолташыже ушо. Йолташ – тиде тыгай айдеме, кудыжлан чыла шотыштат ӱшанаш лиеш. Мыйын шуко йолташем ушо. Эн сайже Кирилл Иванов. **Снимкыште** коктын улына. Тудо кумшо классыште тунемеш. Сай отметкым налеш. Мыят туддеч вараш ынем код. Кирилл окружающий мир урокым пеш йӧрата, шахмат кружокыш коштеш. Школышто ме вашла полшена, а урок деч вара велосипед дене пырля кудалыштына.

Могай сай, кунам ӱшанле йолташет ушо!

Максим ПЕТРОВ.
Морко, Энерсола.
Фотом школ архив гыч налме.

0+
Ямде лий

Газетым Кыл, информационный технологий да массовый коммуникаций сферым эскерыме шотышто федеральный службын Юл кундем федеральный округысо управленийыштыже регистрироватлыме.
Номер – ПИ № ТУ52-01404, 2023 ий 22 сентябрьыште пуымо.

Марий Эл Республикысе «Марий Эл» увер агентстве» КАУ.
Директор – Е.И.КУЗНЕЦОВ.
Тӱҥ редактор– Л.Н.ГРИГОРЬЕВА.

Индекс П4696.
Тираж 1500 экз.
Заказ
Формат – А-4-8.

Учредитель-влак: Марий Эл Республикысе Тӱвыра, печать да калык-влакын пашашт шотышто министерстве, Марий Эл Республикысе «Марий Эл» увер агентстве» КАУ.

Редакций да издатель: Марий Эл Республикысе «Марий Эл» увер агентстве» КАУ, 424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалыкше урем, 20-шо пӧрт. Тел. 8(8362) 45-22-82.

Газетым редакцийыште погымо да верстатлыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме.
Типографийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Соловьёв урем, 22 Г.

Печатьыш пуымо жап – 14-00, фактически – 13-00.

Авторын да редакцийын шонымашышт тӱрлӧ лийын кертыт. Серыш-влак мӧҥгеш огыт колталт. Ак – кутырен келшыме почеш.

vk.com/yamde_lii
t.me/yamdelii
yamde_lii@mail.ru
yamdelii@mediamari.ru (автор-влаклан)
Сайтын адресше: ямделий.рф

• У конкурс •

Пӱртӱс мастаргудо

Милена МАЙКОВА.
Йошкар-Ола.

• «О» чайнворд •

Тиде чайнвордышто чыла мутшат «о» буква дене тӱҥалеш да тиде буква денак пыта.

1. Сылнымутым иктыш чумырымаш. **2.** Кеҥежымсе йӱштӧ кочкыш. **3.** «Предложений» марла тыге йоҥга. **4.** Поҥго. **5.** Ӱзгарын пудыргыжо. **6.** Финн-угор тӱшкаш пурышо калык. **7.** Шукерте лиймым ончыктышо мут. **8.** Куандарыше огыл увер. **9.** Вер. **10.** Мелнан ик ужашыже. **11.** Марла журналын лӱмжӧ. **12.** Сергей Чавайнын возымо икымше почеламутшо. **13.** Илышыште эн тамле. **14.** Шудо лӱм. **15.** Марий калыкын йӧратыме тӱсшӧ.

1			7		6	
	8		15			
	9					
2						5
					14	
	10					
					13	
	11					
					12	
3						4

• Мераҥлан пӧрт марте миен шуаш полшыза •

• Омоним радам •

Ял мучаште – у *пура*,
Ӱстембалнына – *пура*.

Лавырген изамын *шӱй*,
Йышт логалын коҥга *шӱй*.

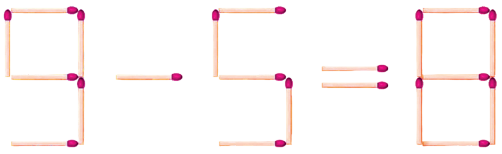
Мишан вӱдыжген *шинча*,
Шаҥгысек нюслен *шинча*.

Телылан кӱлешыс *пиж*,
Вашкерак пашатлан *пиж*.

Людмила СЕМЕНОВА.
Марий Турек, Арбор.

Йоча-влак, теат омонимым але омоформым кычалза. Кок командылан шелалтын, икте-весе дене таҥасаш лиеш.

• Ик шыпым верже дене ваштальтен, чын вашмутым ыштыза •

• Чоя шагат •

Шагатым олмыктышо цифр олмеш йоҥылыш буквам шындылын. Олмыктымо деч вара мастарын эше 12, 3, 2, 1, 5, 4, 5, 6, 12, 7, 12, 8, 12, 6, 10, 12, 9, 2, 12, 11, 12 цифрже-влак кодыныт. Нунын олмеш шагатысе буква-влакым келыштарымеке, калыкмутым лудаш лиеш. Кӧ пала, могайым?